



RÓMOVIA | HISTÓRIA

Materiály o histórii Rómov: Všeobecný úvod

Materiály o histórii Rómov: Obsahová štruktúra | Materiály o Rómoch | Literatúra, Poďakovanie, Kolektív editorov

➤ *Tento materiál sa zaoberá históriou Rómov, európskou národnosťou s indickými koreňmi. Indický pôvod a prepojenie Rómov s Indiou je v prvom rade zjavné v oblasti lingvistiky, čiže prostredníctvom jazyka, ktorým hovoria mnohí členovia tohto heterogénneho etnika. K Rómom sa zaraďujú rôzne subetnické skupiny, ktoré sú označované viacerými etnonymami. Mnohé si ustanovili Rómovia sami alebo im boli prisúdené zvonka. Tieto skupiny sú napríklad Arlije, Calé, Gurbet, Kaale, Kalderaš, Lovara, Manuš, Sepčides, Sinti, Ursari, atď.; mnohé skupiny používajú na svoje označenie pojem Rómovia. Zvyčajne sa o týchto skupinách hovorí vcelku, niekedy dokonca spolu s populáciou iných skupín indického pôvodu – a používa sa pejoratívne pomenovanie „Cigáni“, ktoré sa kvôli potrebe zachovania historickej presnosti, ale bez negatívnych konotácií v niektorých prípadoch používa aj v tomto materiály.*

THE OPINIONS EXPRESSED IN THIS WORK ARE THE RESPONSIBILITY OF THE AUTHORS AND DO NOT NECESSARILY REFLECT THE OFFICIAL POLICY OF THE COUNCIL OF EUROPE.

All rights reserved. No part of this publication may be translated, reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic (CD-Rom, Internet, etc.) or mechanical, including photocopying, recording or any information storage or retrieval system, without the prior permission in writing from the Publishing Division, Directorate of Communication (F-67075, Strasbourg cedex or publishing@coe.int)

➤ *Keďže Rómovia vždy boli a stále sú marginalizovaní v spoločnosti, tak isto pristupuje historiografia aj k histórii Rómov. Už od osemnásteho storočia je známe a dokázané, že rómčina je nový indoárijský jazyk a že Rómovia majú indický pôvod. Avšak všeobecná znalosť histórie a kultúry tohto národa, ktorý je svojím počtom najväčšou menšinou v Európskej únii, je medzi bežnými ľuďmi nedostatočná alebo žiadna. Na druhej strane národné vlády a medzinárodné organizácie sa snažia prekonať segregáciu, stigmatizáciu a*

MATERIÁLY O HISTÓRII RÓMOV: ŠTRUKTÚRA OBSAHU

ČASOVÁ OS HISTÓRIE RÓMOV V SIEDMICH FÁZACH

III. 1

Predeurópska história: „Prvá vlna migrácie“ z centrálnej Indie do Byzantskej ríše | 250 p.n.l. – 1400 n.l.

1

250 p.n.l.	0	250 n.l.	500 n.l.	750 n.l.
------------	---	----------	----------	----------

Je nemožné pokryť všetky aspekty histórie Rómov jedným počínom a napraviť tak všetko to, čo bolo v minulosti opomínané. Aj keď tento materiál zachytáva najdôležitejšie fázy a udalosti v histórii Rómov, je treba pozerať sa naň ako na prvý krok, za ktorým budú nasledovať ďalšie práce. Aby sme umožnili vznik tohto

diela krok za krokom, zvolili sme otvorený prístup: formát samostatných kapitol ako aj organizácia samotných kapitol graficky upravených na dve strany umožňuje v budúcnosti ľahké rozšírenie textu. Táto organizácia otvoreného obsahu ovplyvnila aj číslovanie jednotlivých kapitol, ktoré predbežne zhrnuli históriu Rómov do siedmich fáz:

1 PREDEURÓPSKA HISTÓRIA: „PRVÁ VLNA MIGRÁCIE“ Z CENTRÁLNEJ INDIE DO BYZANTSKEJ RÍŠE

Indický pôvod a „cesta do Európy“ cez Perziu, Arménsko a Malú Áziu, ktorá bola v tom čase súčasťou Byzantskej ríše, sú vedecky podložené predovšetkým na základe lingvistických dôkazov. V dôsledku nedostatku dokumen-

tov a overených faktov ako aj kvôli dôležitosti pôvodu v ktoromkoľvek emancipačnom procese je táto oblasť histórie predmetom neutíchajúcej diskusie siahajúcej od vedecky podložených teórií až po podivné špekulácie.

2 RANNÁ EURÓPSKA HISTÓRIA A PRVÁ DISKRIMINÁCIA

Druhé obdobie rómskej histórie zahŕňa čas od príchodu do Európy v 15. storočí a situáciu Rómov vo viacerých európskych regiónoch v 16. a 17. storočí:

postavenie Rómov v Osmanskej ríši a v strednej Európe, ich zotročenie vo Valašsku a Moldavsku a marginalizácia a perzekúcia v západnej Európe.

3 PRÍSTUP JEDNOTLIVÝCH ŠTÁTOV: INTEGRÁCIA, NÁSILNÁ ASIMILÁCIA, DEPORTÁCIE

V 18. storočí v období osvietenstva boli Rómovia v Európe vystavení „novým metódam“ diskriminácie: uväznenie v Španielsku a zákony zavádzajúce ná-

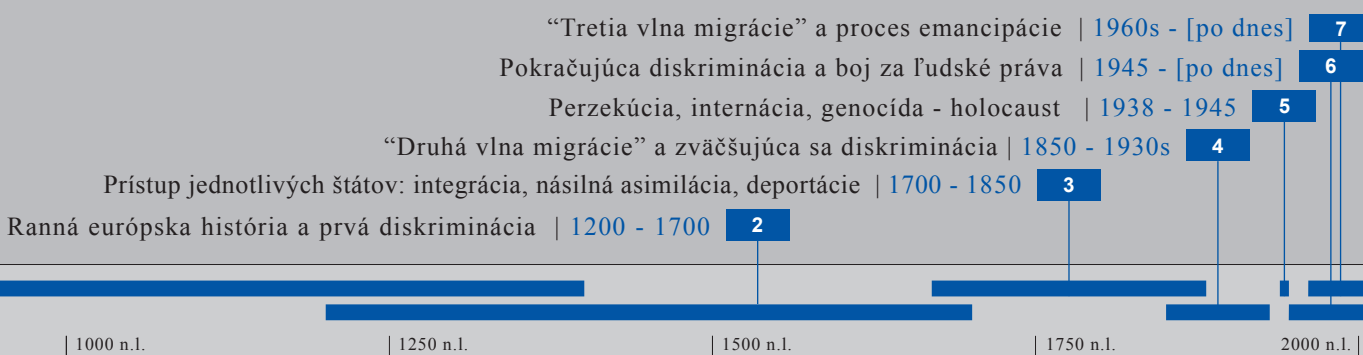
silnú asimiláciu v Rakúsku a Uhorsku, alebo metódy, ktoré boli zavedené v Ruskej ríši, a ktoré Rómom vo všeobecnosti prisudzovali plné občianske práva.

4 „DRUHÁ VLNA MIGRÁCIE“ A ZVÄČŠUJÚCA SA DISKRIMINÁCIA

V druhej polovici 19. storočia sa odohrala druhá vlna migrácie, počas ktorej sa skupiny Rómov zo strednej a

juhovýchodnej Európy pohli do všetkých ostatných regiónov Európy, niektoré dokonca aj do zámoria. Politické

marginalizovanie Rómov a snažia sa Rómov plne integrovať do spoločnosti. Jedným zo základných kľúčov k lepšej integrácii je vzdelanie rovnako Rómov ako aj ne-Rómov. Integrálnou súčasťou tohto edukačného procesu je vzájomné poznanie spoločnej histórie Rómov a ne-Rómov v Európe. Materiály o histórii Rómov majú podporiť proces integrácie prostredníctvom vzdelávania.



procesy a zmeny v období na prelome 19. a 20. storočia ovplyvnili aj Rómov. Tieto zmeny sú ilustrované na jednej strane znásobujúcou sa diskrimináciou v regióne bý-

valého Rakúsko-Uhorska a zaobchádzaním s Rómami ako s odlišnými ľuďmi, na druhej strane Rómovia ako integrovaná súčasť spoločnosti v mladom Sovietskom zväze.

5 PERZEKÚCIA, INTERNÁCIA, GENOCÍDA - HOLOCAUST

Nacistická genocída znamená v histórii Rómov tragický bod. Bola vyvrcholením storočí plných diskriminácie, stigmatizácie a prenasledovania. Mnohé skupiny Rómov sa s holokaustom ťažko vyrovnávajú dodnes. Na holokaust sa nemôžeme pozeráť ako na minulosť, je totiž stále integrálnou súčasťou života dnešných Rómov a preto je potreb-

né, aby sa s týmto obdobím rómskych dejín oboznámili aj ne-Rómovia. Táto kapitola pravdepodobne najlepšie ilustruje predbežnú a otvorenú povahu celého materiálu. Aj keď sa v tejto časti publikácie nachádza zatiaľ najväčší počet kapitol, je potrebné o tejto téme ešte veľa písať.

6 POKRAČUJÚCA DISKRIMINÁCIA A BOJ ZA ĽUDSKÉ PRÁVA

Po druhej svetovej vojne bola Rómom, ktorí prežili koncentračné tábory, odoprená pomoc aj kompenzácie a pre mnohých uznanie za obeť vojny prišlo až príliš neskoro. Holocaust neukončil stigmatizáciu a diskrimináciu

Rómov. Rómovia vždy boli a stále sú marginalizovanou skupinou obyvateľov Európy. Táto situácia nakoniec viedla k organizovanosti Rómov s cieľom dosiahnuť emancipáciu aj boj za ľudské práva na medzinárodnej úrovni

7 ”TRETIA VLNA MIGRÁCIE” A PROCES EMANCIPÁCIE

Nedávna vlna migrácie Rómov z východu na západ sa odohrávala na pozadí migrácie ľudí z juhovýchodnej Európy, ktorí hľadali prácu v krajinách západnej Európy a zintenzívnila sa po rozpade Sovietskeho zväzu a jeho satelitov a po rozpade Socialistickej fe-

deratívnej republiky Juhoslávia. Procesy, ktoré vyústili do ozbrojených konfliktov, znásobili neblahé postavenie Rómov. Stali sa obeťami vojny, marginalizovanou etnickou skupinou, ktorú v cieľových krajinách označovali za „len“ ekonomických utečencov, atď.

Posledný bod tohto prehľadu demonštruje opäť otvorenú organizáciu obsahu. Pozostáva iba z jednej kapitoly, ktorá dokumentuje nedávnu migráciu Rómov z východu na západ

a poskytuje tak možnosť začleniť ďalšie podkapitoly, ktoré by sa zaoberali detailami tohto globálneho fenoménu.

➤ *Materiál je určený učiteľom, žiakom a odborníkom, ktorí pracujú s Rómami, ale aj všetkým ľuďom, ktorých zaujíma história Rómov. Aj keď informácie uvedené v tomto materiáli vychádzajú z najnovších dostupných vedeckých výskumov, nemajú zámer byť čisto vedeckou prácou alebo kritickým popisom rómskej histórie. Takáto práca ešte stále čaká na svojich autorov. Cieľom tohto materiálu je poskytnúť základné informácie o danej problematike širšiemu publiku, ktoré môžu byť použité spolu s príručkou pre pedagógov na každom stupni vzdelávania.*

MATERIÁLY O RÓMOCH

Materiál Fakty o rómskej histórii, ktorý držíte v ruke je súčasťou súboru viacerých materiálov zaoberajúcich sa Rómami. Opäť tvoria otvorenú organizáciu, ktorú sme už vysvetlili. Okrem tohto prvého materiálu, ktorý sa zaoberá históriou Rómov, konečný produkt bude pozostávať aj z materiálov venujúcich sa kultúre Rómov, ich etnokultúre, jazyku, literatúre, hudbe, tancu a výtvarnému umeniu. Ro-

vnako ako v prípade materiálu o histórii informácie venujúce sa kultúre Rómov sú chápané iba ako úvodný krok. Aj keď v pripravovanom materiáli máme za cieľ priniesť tie najdôležitejšie fakty o rómskej kultúre, je potrebné na ne hľadieť ako na prvý krok, ktorý snád povedie k príprave ďalších materiálov. Konečným cieľom tohto všetkého je vytvoriť komplexný a multifunkčný materiál o rómskej histórii a kultúre v rámci aj nad rámec tohto projektu, ktorý bude určený na vzdelávacie účely a aj pre verejnosť.

LITERATÚRA

*V angličtine vyšli dve knihy, ktoré poskytujú prehľad o histórii Rómov, prinášajú všeobecne akceptované fakty a pojednávajú o vedecky podložených polemikách na danú tému: **Fraser, Angus (1992) The Gypsies.** Oxford/Cambridge: Blackwell. | **Tcherenkov, Lev / Laederich, Stéphane (2004) The Rroma. Vol 1: History, Language and Groups.** Basel: Schwabe.*

POĎAKOVANIE

Sme hlboko zviazaní všetkým autorom, ktorí aktívne prispeli k vzniku tohto materiálu, tiež pasívnym prispievateľom, ktorých diela uvádzame v zozname použitej literatúry. Naše poďakovanie patrí: University of Hertfordshire Press, Gypsy Research Center, Editorial Presencia Gitana, Picus Verlag, Böhlau Verlag Wien Köln Weimar, Schwabe Verlag Basel, SPIEGEL-Verlag. Sme vďační, že sme sa mohli spoľahnúť na expertízu a podporu Mozesa F. Heinschinka, vďaka ktorému bolo možné uskutočniť, okrem iného, aj Romani Project na Univerzite v Grazi – a teda následne aj vznik tohto materiálu – a ktorý bol a stále je veľkým prínosom vo všetkých aktivitách, ktoré sa týkajú tejto témy. Navyše sme veľmi zviazaní zosnulej Milene Hübschmannovej, ktorej články zverejnené na RomBase boli pre nás dôležitým základom pre vznik tohto diela..*

KOLEKTÍV EDITOROV

editori: Michael Wogg with the assistance of Ulli Pawlata and Conny Wiedenhofer

preklad: Martina Wenger

korektúry: Barbara Schrammel

grafický návrh: Marcus Wiesner

koordinácia: Romani Project at the University of Graz in close cooperation with the Council of Europe project "Education of Roma children in Europe"

*RomBase je internetová databáza, ktorá poskytuje didakticky upravené informácie o Rómoch (<http://romani.uni-graz.at/rombase/>) a tvorila pozadie tohto materiálu.